

20.05.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/106
Toplantı Tarihi/Sayısı : 29.2.2024/226
Karar Numarası : 2024/266
Başvuran : Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD)
Başvuran Vekili : -
Adres : Çankaya Mah. Göreme Sok. No:7 D:4 Çankaya/Ankara
Muhatap Kurum/Kişi : -
Muhatap Adres :

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 25/2/2009 tarih ve 2009/14729 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük'ün 6'ncı maddesinin engellilik temelinde ayrımcılık teşkil ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. Derneğin ana çalışma alanları arasında engellilere yönelik ayrımcılıkla mücadelenin yer aldığı, Dernek toplantılarında katılımcıların Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük'ün bazı maddelerinin ayrımcılık yasağına aykırı olduğunu dile getirdiğini,

b. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde evlat edinme hakkına ilişkin düzenlemeye yer verildiğini, Sözleşmede evlat edinmeye ilişkin temel alınan kriterin çocuğun üstün yararı ilkesi olduğunu, birçok bildirge, protokol ve belgede de çocukların evlat edinilmesine ilişkin düzenlemelerin bulunduğunu, bu düzenlemelerde engelli bireylerin evlat edinmesine ilişkin bir kısıtlamanın yer almadığını ve evlat edinmede esas alınan kriterin çocuğun üstün yararı ilkesi olduğunu,

c. Evlat edinmenin şartlarının ve usulünün 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 305 ila 320'nci maddeleri arasında düzenlendiğini, engelli bireylerin evlat edinmesine ilişkin kısıtlayıcı bir hükme TMK'da yer verilmediğini, ancak 25/2/2009 tarihli ve 2009/14729 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük'ün 6'ncı maddesinde evlat edinme başvurusunda bulunandan istenen belgeler arasında fiziksel, zihinsel ve ruhsal bir engelin bulunmadığını belirten sağlık kurulu raporunun sayıldığını,

ç. Mezkûr Tüzük'ün 7'nci maddesinde ise başvuruların inceleme sürecinin düzenlendiğini, bu

madde çerçevesinde başvuru sahiplerinin ve varsa birlikte yaşadıkları kişilerin sağlık durumlarının kapsamlı şekilde değerlendirilerek sosyal inceleme raporu hazırlanacağı belirtilmiş, ancak düzenlemede fiziksel engelli bireyler açısından engelin evlat edinmeye sorun oluşturup oluşturmayacağına dair bir değerlendirme yapılmasına olanak tanınmadığını, bunun fiziksel engelli bireylerin evlat edinmesini imkansız hale getirdiğini,

d. Evlat edinmek isteyen engellilik durumunun evlat edinmeye etkisinin incelenmesi gerektiğini, bu inceleme yapılmadan engelliliğin kategorik olarak evlat edinme hakkını ortadan kaldıran nedenler arasında sayılmasının doğrudan ayrımcılık teşkil ettiğini,

e. Mezkûr düzenlemenin; engelliliği evlat edinme hakkını ortadan kaldıran nedenler arasında kabul ettiğini, düzenlemenin kamu yararı taşımayan, hakkın özüne zarar veren ve ölçüsüz bir sınırlama getirdiğini, Anayasa'nın 10'uncu maddesine, Engelliler Hakkında Kanun'a ve 6701 sayılı Kanun'a aykırı olduğunu iddia etmekte ve Tüzük'teki düzenlemenin ayrımcı olduğunun tespitine, hükmün Tüzük'ten çıkarılmasına ve yeni düzenleme yapılması için ilgili mercilere öneride bulunulmasına karar verilmesini talep etmektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

3. Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

4. 6701 sayılı Kanun'un "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" başlıklı 3'üncü maddesi şu şekildedir:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. (...)"

5. 6701 sayılı Kanun'un "Ayrımcılık türleri" başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: "a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık talimatı verme bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma. f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele

dayalı ayrımcılık.”

6. Mezkûr Kanun’un “Kurumun görevleri” başlıklı 9’uncu maddesinin ilgili bölümü şu şekildedir:

“Kurumun görevleri şunlardır: (...) (g) “ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek (...)”

7. 6701 sayılı Kanun’un “Başvurular” başlıklı 17’nci maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

“(1) Ayrımcılık yasağı ihlalinde zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. (...) (4) Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvurunun konusu olamaz. (...)”

8. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Başvuru konusu teşkil etmeyecek işlem ve kararlar” başlıklı 40’inci maddesi şu şekildedir.

“Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvurunun konusu olamaz.”

9. Mezkûr Yönetmelik’in “Ön incelemenin yapılması” başlıklı 48’inci maddesi şöyledir:

“(1) Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda;

a) Kurumun görev alanına girip girmediği,

b) Kurumda incelenmekte ve araştırılmakta olan bir başvuruyla sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,

c) Kurum tarafından daha önce sonuçlandırılan bir başvuruyla, sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,

ç) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olup olmadığı,

d) Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilip edilmediği,

e) Belli bir konuyu içerip içermediği,

f) Başvuruda bulunması gereken bilgilerin yer alıp almadığı yönlerinden incelenir.”

10. Mezkûr Yönetmelik’in “Ön inceleme üzerine verilecek kararlar” başlıklı 49’uncu maddesinin birinci ve altıncı fıkraları şu şekildedir:

“(1) Başvurunun, 48 inci maddede yer alan şartlardan herhangi birini taşıyamaması hâlinde incelenemezlik kararı verilir. (...) (6) Ön inceleme şartlarının bulunmadığının sonradan anlaşılması halinde de incelenemezlik, gerekçeli kabul edilmezlik veya gönderme kararı verilir.”

11. Yönetmelik'in "İncelenemezlik kararı" başlıklı 66'ncı maddesi şöyledir:

"Kurum ön inceleme aşamasında; Kurumun görev alanına girmeyen yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler (...) ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar görmeyen başvurulara ilişkin incelenemezlik kararı verir."

12. Mezkûr Yönetmelik'in "Gerekçeli kabul edilmezlik kararı" başlıklı 67'nci maddesinin ikinci fıkrası şu şekildedir:

"(2) Ön inceleme aşamasında incelenebilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların 48 inci maddede belirtilen gerekli koşulları taşımadığının anlaşılması halinde de bu başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir."

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

13. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun (TIHEK) amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

14. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinde; insan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

15. 6701 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. Mezkûr Kanun'un anılan maddesine göre ayrımcılık yasağının ihlali durumunda Kuruma yapılan başvurularda "zarar görme" iddiasının yer alması gerekmektedir. Özel hukuk tüzel kişileri arasında sayılan dernekler ise sadece dernek tüzel kişiliğine ait hakları ihlal edildiği gerekçesiyle Kuruma başvuru yapabilmektedir.

16. Kuruma yapılan başvurularda başvuranların ihlal iddiasına konu işlem, eylem ya da uygulamalardan haklarının doğrudan etkilendiğini ileri sürmesi gerekmektedir. Başvuran tüzel kişi olduğunda ise tüzel kişiliğine yönelik haklarının ihlal edildiğini ortaya koyduğunda başvurunun ehliyet kriterini taşıdığı kabul edilmektedir. Bu kapsamda başvuru Eşit Hakları İzleme Derneğinin (ESHİD) başvuruya konu idari işlemde dernek tüzel kişiliğine ait haklarının etkilendiğini ortaya koyması gerekmektedir.

17. Başvuran ESHİD, engelli bireylerin evlat edinmesine ilişkin kısıtlayıcı bir hükme TMK’da yer verilmediğini, 25/2/2009 tarihli ve 2009/14729 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük’ün 6’ncı maddesinde ise evlat edinme başvurusunda bulunandan istenen belgeler arasında fiziksel, zihinsel ve ruhsal bir engelin bulunmadığını belirten sağlık kurulu raporunun sayıldığını, fiziksel engelli kişiler açısından engelin evlat edinme açısından sorun oluşturup oluşturmayacağına ilişkin değerlendirme yapılmasına olanak tanınmadığını, evlat edinme başvurularında evlat edinmek isteyen engellilik durumunun evlat edinmeye etkisinin incelenmesi gerektiğini ve bu inceleme yapılmadan engelliliğin kategorik olarak evlat edinme hakkını ortadan kaldıran nedenler arasında sayılmasının fiziksel engelli kişiler açısından doğrudan ayrımcılık teşkil ettiğini iddia etmektedir. Ancak söz konusu başvuruda dernek tüzel kişiliğine ait bir hakkın ayrımcılık yasağı ihlalden etkilendiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla Dernek tüzel kişiliğine ilişkin bir hakkın ihlal edilmemesi nedeniyle Derneğin mağdur statüsünü taşımadığı anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak da başvurunun inceleme koşullarını taşımadığı değerlendirilmektedir.

V. KARAR

A. Başvurunun KABUL EDİLMEZ OLDUĞUNA,

B. Kararın başvurana tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

29/2/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Aليşan TIRYAKI
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTI
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi